ORATIO DE AETATE NOSTRA OPTIMATIBUS PRAECIPUE ET CIVITATUM...

Jacques Adolphe Charles Rovers

Digitized by Google

325
H50

Digitized by Google

Digitized by Google

ORATIO.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Digitized by Google

Digitized by Google

325. n. 58.

IACOBI ADOLPHI CAROLI ROVERS,

ORATIO

DE

AETATE NOSTRA OPTIMATIBUS PRAECIPUE ET

CIVITATUM RECTORIBUS SAPIENTIAE MAGISTRA:

PRONUNCIATA TRAIECTI AD RHENUM A. D. XXVI M. MARTII
A. MDCCCLXII,

QUUM MAGISTRATUM ACADEMICUM DEPONERET.

ACCEDIT RERUM ACADEMICARUM ENARRATIO.

TRAIECTI AD RHENUM,
Apud T. DE BRUYN, Bibliopolam.
MDCCCLXII.

Digitized by Google

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Typis mandarunt GIEBEN & DUMONT.

Digitized by Google

ACADEMIAE RHENO-TRAIECTINAE CURATORES,
PROFESSORES, LECTORES, CIVES,
CUIUSCUMQUE ORDINIS ET LOCI AUDITORES
HUMANISSIMI.

Ultimum hodie ex hoc suggestu Orationem pronunciabo; cuius quidem ne vobis invisa sit memoria, cavere conabor brevitate. Hac enim virtute ecqua vel optatior est vel laudabilior in eo praesertim Auditorio, cuius vernam auram non modo exteri nulli, sed ne Groningani quidem nobis invideant? Vos autem eo confidentius bono animo esse iubeo, quoniam eiusmodi, de quo verba facerem, elegi argumentum, cui quamquam gravi minime tamen obesset disputationis brevitas. Non enim promptum illud est ex interioribus doctrinae recessibus, unde quae petuntur, subtilem plerumque et enucleatam et caute progredientem disputationem postulant, sed ductum ex iis, quae in multorum ore sunt strictimque exposita ab omnibus intelliguntur. Nam cohaeret illud cum voce, quam haec ipsa tempora mittunt, adeo perspicua, ut paene surdus esse videatur rerumve gravissimarum negligens, ipsam qui non audiat nihilve eius

Digitized by Google

auctoritate moveatur. Quod autem monet illa vox, hoc est: „dediscite tandem hominem diiudicare ex iis, quae non sua ipsius sunt; abiici hanc normam oportet, omnium vero minime ad eam exigere licet superiorum ordinum cives et rerum publicarum gubernatores." Aut fallor, aut hinc illud sequitur, de quo paucis agere constitui: ***aetatem nostram Optimatibus praecipue et civitatum Rectoribus esse sapientiae magistram.*** Gravissima profecto sententia omnique ex parte digna, quae coram viris proferatur cultissimis eaque prudentia conspicuis, ut sententiae auctoritatem haud confundant cum illius interprete, nec, si orator causa ceciderit, continuo ipsam causam debilem esse pronuncient.

Nemo facile in tempora nostra paullo accuratius inquirit, quin crebra eorum, quae exeunte superiore seculo in Francia acciderunt, ipsum subeat cogitatio. Est enim arcta inter praesentem et praeteritam illam aetatem necessitudo, et causae rerum, quae iam fiunt, etsi magna ex parte antiquiores, tunc ita coierunt eamque vim nactae sunt, ut impediri earum effectus nullo modo posset. Veluti, quod huc maxime pertinet, tertii, quem vocant, Ordinis momentum non ante hos demum LXXIII annos apparuit 1), verum iamdudum illud et Anglia norat et vero ipsae ostenderant in antiquio-

1) Aug. Thierryi scripta, in primis eius *Essai sur l'histoire de la formation et des progrès du Tiers État.*

Digitized by Google

ribus Franciae municipiis et in aliarum regionum civitatibus turbae et conversiones. Sed populi vires diutissime non eum in modum creverant, ut acerrimo cum potentioribus adversariis certamini pares essent. Contra his adversariis, Ecclesiae auctoritate, splendore natalium, militum praesidio et imperii maiestate septis, victoria obtigit minime dubia. Hac ipsa seculo septimo decimo omnium maxime usus vel potius abusus est Ludovicus XIV, strenuus ille sententiae suae vindex *se civitatem esse*, et princeps oculos fulgore regiae maiestatis praestringendi gnarus, ignarus autem artis politicae, quae provida futuri, ne gravissimae tempestates coorinntur, opportune cavet. Hinc magno, quem dicunt, regi non multum debuerunt ipsius successores, quibus in exhausta patria, corruentibus dominationis adminiculis, dimicandum fuit adversus vires populi e languore excitatas. Scilicet rerum publicarum apud Anglos commutatio in Francia multis paullatim profuerat ad mentem erigendam; quique hîc adorti sunt primum Ecclesiam deinde civitatem, scriptores acutissimi, pluribus deinceps popularibus viam straverant, qua suorum sibi quisque iurum conscius fieret. Mox secuta sunt studia disciplinarum physicarum, quae in ingeniorum ad mundum *ὁρατόν* inclinatione tanto ardore et acumine tantaque constantia et severitate coli coeptae sunt, ut egregii fierent in variis earum partibus progressus. Ad horum autem progressuum fructus cognoscendos excellentissimi viri non frustra aequales suos invitarunt. Iis enim de

Digitized by Google

Chemia, de Geologia, de Astronomia aliave doctrinae suae parte publice disserentibus, tantus confluebat auditorum numerus, quantum porticus et amphitheatra Parisina capere vix poterant. Viri et feminae, nobiles et ignobiles, omnes omnino, quibus aut discendi amor erat aut nova accipiendi cupido, pendebant ex ore eorum, qui naturae phaenomena perspicue interpretabantur. Iam in his consessibus, qui coniungebant homines antea seiunctos atque inter se ignotos, id multorum animos subiit, esse maius aliquod inter homines discrimen eo, cui adhuc plurimum tribuerant, positum illud in ingeniorum cultu et in scientiae modo, quem sibi quisque comparaverit; hoc autem discrimen ita se habere, ut nulli civium ordini via sit praeclusa ad illud aut minuendum aut plane tollendum. Quemadmodum autem hîc leni illa et efficaci resistebatur ratione, quae sanae mentis iudicio plurimum confidit, ita alibi aures personabant vocibus eorum, qui in ipsam civitatis condicionem vehementissime invehebantur. *Ἑταιρείας* volo, a rituum et caerimoniarum amore in Optimatium animis debilitando exorsas, progressas vero, brevi ante rerum publicarum conversionem, ad iura hominis libertatisque commoda celebranda et ad perstringendam diversorum Ordinum inaequalitatem. Gratissima sane argumenta, mox ubique sermonibus frequentata, eoque ad commovendos animos efficaciora, quo disertius commendabantur rebus in America Septemtrionali felicissime gestis. Quod huius regionis cives a. MDCCLXXVI publice statuerant, summum

Digitized by Google

civitatis consilium positum esse in tuendis populi iuribus, ex populi voluntate manare eorum, qui civitati praesint, potestatem populoque ius esse regiminis formam, consilio illi non convenientem, ad eam flectendi rationem, a qua certiora exspectet suae securitati et felicitati praesidia; 1) — hoc igitur Francos in admirationem rapuerat, hoc Franklino, Lutetiam delato, summam omnium benevolentiam conciliaverat, hoc plurimos, relicta patria, in castra coëgerat Americana. Hi autem milites et centuriones quid ibi didicissent probarunt, post stabilitam colonorum rempublicam, in Franciam reversi. Nam dictis factorum pondus addentes, maturarunt ea, quorum cupido dudum invaluerat 2).

Iam haec singula postquam paullatim in unum coaluerunt, vis populi coerceri nullis frenis potuit. Tum vehementissima illa erupit civitatis conversio, quae legum vincula dissolvit et summa imis miscuit et Franciae fines egressa plurimas quassavit Europae regiones. Horrendis licet inquinata flagitiis, bona tamen continuit malis mixta. Nam non modo interitum attulit opinionibus, institutis atque consuetudinibus sola vetustate sancitis, verum etiam semina fovit melioris rerum condicionis, ad quam deinde progressae sunt gentes. Hoc perspici non potuisse saevientibus in civium vitam

---

1) Bancroft, *History of the United States*, ed. Lond. VII, 300.

2) Attigi, quae ex plurimis illius temporis scriptis hausta diligenter exposuit Buckle. *History of civilization in England.* I, Ch. XIV.

Digitized by Google

et opes furibundis *demagogis*, et Napoleonticae dominationis tempore mentes hominum in aliis defixas fuisse cogitationibus, quis est qui miretur? Quid, quod ne prostrato quidem tyranno de conversionis Francicae pondere viris politicis et civitatum gubernatoribus constitit? Exacta aetas censebatur tamquam e vita abiisse in historiam. Aetas habebatur confusionis. Interruptum aliquantisper esse perhibebant pristinum rerum ordinem, quem igitur locum suum recuperare oporteret. Quam vehementer isti errarunt temporis praeteriti iudices! Nihilne igitur eos admonuit flagrans libertatis amor, quo Europae populi surrexerant in Napoleontem? Adeone leve visum est, hos speratis contentionum fructibus in perpetuum privare? Suspicamini, A. A., quid responsi a Steinio, a Niebuhrio, a G. Humboldtio tulissemus. Sed alii, ab ipsis toto coelo distantes et partim fide quam ingenio meliores, partim ambitiosi et vafri, manus operi admoverunt. In quibus Metternichius fuit et aliarum malarum artium patronus et anno MDCCCXIX auctor clandestini ad Thermas Carolinas conventus, quo vincula parata sunt, mox Francofurti cum bonorum omnium indignatione Germaniae libertati iniecta 1). Huic viro eiusque consiliorum sociis nihil intentatum relinquere visum est, ut

1) *Aus dem Jahr* 1819. *Beitrag zur Deutschen Geschichte* von L. K. Aegidi, 1861. „In einem berühmten Badeort sollten verabredeter Massen die Minister einer intimen Minderzahl deutscher Staaten sich zufällig treffen und diese Gelegenheit natürlich

Digitized by Google

in Italia et in Hispania et ubicumque libertatis semina pullulaverant, haec quantum fieri posset exstirparentur. Neque ab hac sententia multum discedebat infelix familia Borbonensis, quae non invito Talleyrandio in regnum restituta 1), parum addidicerat, dedidicerat nihil. Nam ut veterum Franciae municipiorum libertatem a regia munificentia repetebat, ita regem adhuc perennem fontem praedicabat iurum, quorum participes cives fierent 2), tum vero in aulae caerimoniis, in veteris prosapiae ac multarum imaginum veneratione, in sacris atque profanis omninoque in seriis et ludicris reditum parabat ad tempora anno superioris seculi octogesimo nono antiquiora. Irriti conatus. Non vehementius tempestas improvidum percellit gubernatorem carinasque quassat imperiosum aequor, quam annus MDCCCXXX hos turbavit rerum publicarum moderatores eorumque consilia disiecit. Tum multi circumspicientes, quid et ubi essent agnoverunt. Neque tamen omnium e naufragio superstitum ea felicitas fuit. Nondum revocandi ad seculum exactum adiumenta plane deesse videbantur. Haud latebat

---

nicht unbenutzt vorübergehen lassen. Welche Ironie der Vorsehung! Schwerkranke, die sich für gesund halten, stellen sich krank und improvisiren eine Badekur. Leider gereicht dieselbe nicht ihnen zur Heilung, sondern dem gesunden Volk zum Unheil." p. 8. — Gervinus, *Geschichte des neunzehnten Jahrhunderts*, II, 638 sqq.

1) Gervinus, l. l. I, 9 sqq.

2) *Charte constitutionnelle de* 1814, in *Collection complète des Lois* etc. par Duvergier, XIX, 58 sqq.

enim, ab aliquot inde annis admodum crevisse veterum Ecclesiae dogmatum amorem, et quaestionem, num quis ex animo Christi sacris devinctus piusque esset, arctissime connexam censeri cum ipsius de horum dogmatum auctoritate sententia. Iam haec cogitandi ratio, plurimis et honestissimis etiam variarum regionum civibus probata, inservire posse videbatur illi, quod significavimus, consilio assequendo. Hinc, teste Bretschneidero, in Germania certe fuerunt viri politici et optimates, quos non puderet Euangelii Interpretes et muneris Ecclesiastici Candidatos lucri et honorum spe allicere ad orthodoxiae causam strenue tuendam, alienos vero a turpi fraude et simulatione insectari et arcere. Sic enim, ut ille ait, statuebant isti: „quum inde a rerum in Francia conversione cuncta eo spectassent, ut Nobilium et Clericorum iura ac potestas in omnes cives transferrentur, vindicari patrum hereditatem oportere: id autem sibi cessurum esse utentibus in populum sacrorum auctoritate, qua si fortiter rebus novis in ipsa Ecclesia obviam iretur, easdem, consopitis quippe ingeniis, sponte repressum iri in civitate. Hoc consilio se ubique Monarchiae nulla lege circumscriptae fautores perhibebant et muneri sacro tam apud Catholicos quam apud Protestantes maiorem dignitatem et existimationem conciliare conabantur" 1). Verum et hi et alii

1) *Clementine oder die Frommen und Altgläubigen unserer Tage*, 1841: interpretat. Nederl. quam curavit Doct. Van Setten, a. 1842, passim, in primis p. 259.

Digitized by Google

collapsi aedificii suo quisque modo instauratores moverunt multum, promoverunt parum. Quod tamen iis omnibus persuasisse annum MDCCCXLVIII vix crediderim. Hunc enim nonnulli appellarunt *annum furiosum* 1), nondum, puto, perspicientes, causam eorum, quae merito reprehendas, positam in primis esse in rebus ex temporum contemtu imprudentissime gestis. Hac veteris aedificii ruina parum abfuit quin opprimeretur Metternichius senex. Quid ille deinde in patriam redux de Sisyphiis iudicavit successorum laboribus? Nihil affirmo. Novi autem, quo animo Europa, aliquot annis post, eius obitum acceperit. Decessit virorum politicorum Nestor eo die, qui dies pugnam excepit Magentinam et brevi praecessit Solferinensem 2): nulla usquam fuit aut laetitiae aut moeroris significatio 3).

Duos memoravi annos, huius seculi tricesimum et quadragesimum octavum, assiduorum laborum eversores et vero testes temporis. Hinc enim utriusque vim necopinatam et paene incredibilem repetendam esse arbitror. Iudicatote ipsi. Prima illa regni Francici conversio, multorum institutorum strage edita, ruderibus prisci Ordinum discriminis superstruxerat iurum aequalitatem et populo in rebus suis moderandis auctoritatem vindicaverat. Hac

1) Aedigi, l. l. p. 1.

2) *M. ob. d.* V *Iunii* MDCCCLIX, pugnae illae commissae sunt d. IV et XXIV eiusdem mensis.

3) *Fürst Metternich* von Ludw. Haeusser in von Sybel's *historische Zeitschrift* 1860, 2, 265.

Digitized by Google

dudum exoptatae et vario commendatae argumentorum genere quum in lucem prodierant, altissimas egerunt radices, quarum fibras evellere ne penes ipsum quidem Napoleontem fuit, qui prudenter a diversis factionibus inter se conciliandis et commiscendis exorsus, mox tamen politicam aeque atque ingeniorum libertatem opprimere aggressus est. Verum temere et cum sua ipsius pernicie. Qua allata, non quidem *apparuit* praesentia iuncta esse praeteritis, sed veteris dominationis praesidia nonnihil esse labefactata mox usu *compertum* est. Nempe ducere populos quo placebat, unde autem placebat abducere, hoc opus, hic labor fore videbatur. Ubi lege de imperio lata cives primum in civitatis regundae communionem venerant, serius ocius statuebant, in iuribus sibi concessis haud acquiescendum videndumque in primis esse, ne ea aut arctissimis limitibus continerentur aut ex vi et calliditate detrimenti quid caperent. Alibi spes huiusmodi legis consequendae irrita facta indignationem movebat. Hîc rediri ad obsoleta, illic ipsis armis opprimi libertatis studia, acriter pungebat multos animoque ab iis ferebatur perquam iniquo. Hanc rerum gerendarum rationem temporibus haud convenire tum apud Francos viri ingenio, doctrina et aetate florentes, adhibita historiae luce, ore vel scriptis aequales suos docebant, tum severum probabat Angliae exèmplum. Inde contentiones et turbae, nonnullis valde molestae, quin exitiosae. Interea virium conscientia, quae exstirpari haud potuerat, valde aucta est. Si quaeritur, qua

Digitized by Google

via quibusque adiumentis eadem creverit, multa me ignorare fateor, quorum aliqua sit cum hac quaestione necessitudo. Neque tamen ineptio, si plurima eorum, quae huc pertineant, uno complector *scientiae* vocabulo. Olim in ore fuit: *pecunia est potestas.* Postea Baconis sententia magis frequentata est: *scientia est potestas.* Equidem integrum cuique relinquo de suis deliciis iudicium. Sed hoc assevero, gravissimarum rerum scientiam admodum crevisse. Hanc acceptam potissimum referimus diligentissimae tum naturae tum civitatis tum hominis gentiumque investigationi. Hinc innumera prodierunt vitae non tantum commodius verum etiam prudentius utiliusque degendae subsidia. Hinc quidquid pusilli est et superstitiosi paullatim debilitatur. Hinc homo erigitur ad vires ipse suas periclitandas evehiturque civitas ad suam ipsius prosperitatem ab exterorum salute non anxie seiungendam. Quodsi scientia eo pluris est facienda, quo pluribus prodest, ecquis ab eius fructibus arcetur? Institutione pauperibus consulitur, ut homines se esse discant, non abiectum vulgus. Cum opificibus disciplinarum physicarum, oeconomiae popularis et historiae elementa communicantur, unde mentis oculum aperiri ingeniumque ad plura etiam quam ad opificiorum emendationem acui necesse est. Qui industriae, agriculturae, mercaturae operam navant, his eae aut praesto sunt aut parantur discendi et ingenia excolendi opportunitates, quibus nemo alacriter usus ad ea, quae consuetudine recepta sunt, tamquam ad saxum

Digitized by Google

adhaerescet. Quid multa? ut plures identidem suarum sibi virium conscii fiant et his freti maiora concupiscant, rerum utilissimarum scientia efficit, cuius quidem comparandae via nemini praecludenda esse censetur. Aut fallor, aut hanc aetatis nostrae condicionem refert eius speculum, Historiographia. Meministis argumenta, quae olim historicis recentioribus in deliciis fuerunt. Bella et regum fata et politica gentium condicio atque necessitudo principem fere in ipsorum operibus locum tenebant. Nec mirum. Eadem enim in ipsa civitate primas agebant et secundas et tertias. Sed ex quo tempore ipsi populi ostenderunt se esse *πρωταγωνίστας*, hos nobis Historiographia primo praecipuoque loco contemplandos praebere studuit. Magnas profecto habemus agimusque gratias Actorum politicorum investigatoribus, quotquot in his interpretandis se nosse probent, quid distent aera lupinis. Verum optimi viri ne indignentur, si Macaulayi Historiarum Caput tertium egregium esse contendo historiae utiliter scribendae exemplum. Verum redeo, unde deflexi. Si vera sunt, quae modo disserui, num populi obmutescent, audita Principum voce *stat pro ratione voluntas?* Ante septem et quadraginta annos Vindobonae concilium Deorum de populis statuit tamquam de pecoribus. Biennio adhinc Deorum ille pater, qui nonnumquam totum nutu tremefecit Olympum, cives Italos de mutanda patria, quamquam subridens, in suffragium misit. Scilicet populorum vocem ne tum quidem, quum verba dantur, sperni posse intelligitur. Infelicem Au-

Digitized by Google

striam, cuius Gubernatores, etsi testium alio avocantium nube cincti, in pristina perseverant temeritate, haud reputantes illud *vae victis!* Est enim inter praesentia et praeterita filum, a Napoleonte I minime incisum, contra temporum momentis firmiter roboratum. Qua de re si nemini sano dubitare licet, habeo, A. A., quod inde ducam.

Ex dictis enim hoc concludo: Aetas nostra Optimatibus et civitatum Rectoribus est sapientiae magistra. Quod tamen non sic accipiatis velim, ut opinari videar praeter hos neminem eximia, quam dixi, indigere magistra. Ergo artium et doctrinarum praeceptores, Euangelii Interpretes, ii, qui in rebus agendis versantur, et innumeri alii nihilne haberent, quod paullo accuratius discerent, ne haec quidem: — ab opinionum commentis probe distingui oportere iudicia naturae; fluminis cursum prudenter dirigi posse, ei resisti non posse; iuribus arctissime iuncta esse officia; et alia huiusmodi, in quibus haud raro cum gravi peccatur multorum dedecore et calamitate? Sed ego etsi neque alium quemquam nec vero memetipsum egregia privare velim disciplina, gaudeo tamen Orationis argumentum a me postulare, eam ut praecipue Optimatibus et civitatum Rectoribus commendem. Sic enim publice significare licet, quanti eos faciam. Quos autem colis, his quid mirum si praestantissimam magistram ita ex animo exoptas, ut nemini vehementius? Habet autem haec magistra primum nescio quid submolesti. Nam recens

Digitized by Google

advenas non delenit, blanda verba, quibus in eorum animum se insinuet, plerumque spernit, saepiusque et ipsa utitur ironia et alios invitat ad ridendum. Quae nonnulli aegerrime ferentes, eius consuetudinem quam primum valere iubent. Parum recte. Si enim „genus et proavi et quae non fecimus ipsi" eam auctoritatem et existimationem conferre desierunt, qua olim gloriari licuit fumosarum imaginum heredibus, nonne praestat discere cum molestia quam invidia consumi? Quippe, „videmus istam, inquiunt, ex coeno plebeio emergendi facilitatem in dies crescentem: videmus superbos illos vaporis atmici procreatores in sestertio centies, in sella curuli, in consiliis regum: audimus voces eorum, qui contendunt institutionem mediam tam parvo aere pauperibus constare oportere, ut horum quoque liberi in hominum lucem proferri possint: haec animum exedunt!" Sed mehercle haud exederent, si a magistra non discessum esset. Ipsa enim quum mentem a vanis opinionibus liberavisset, hoc attulisset et penitus perspiciendum praebuisset, nostris temporibus nihil aliud Optimatibus relinqui, nisi ut scientiae opponant scientiam. In hanc si incumbunt, sibimetipsis ea comparant, quibus hodie libra in alteram partem vergit. Et quidni ingenii cultu se commendare studerent, praeeuntibus apud Anglos nobilissimarum gentium sociis, quin in ipsa Russia haud paucis ex eodem ordine viris eodem tendentibus summoque studio omnem foventibus ad humanitatem

Digitized by Google

progressionem. Quod autem sibi conducere intellexerint, id liberis suis haud denegabunt. Parum est barbatos, ut Iuvenalis ait, admovere mille magistros: hoc aliquanto gravius, nullos coram pueris de natalibus et divitiis sermones habere, informare adolescentes ad bonarum artium, non ad canum et equorum, amorem, praeire familiae ingenii excolendi et pectoris virtute roborandi studio, ut heredes sui mature cognoscant verae laudis viam, eamque diligenti virium intentione sibi quoque patere gaudeant. Praeclare profecto ille, quem memoravi, poeta,

Maxima debetur puero reverentia. Si quid
Turpe paras, ne tu pueri contemseris annos:
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.

Hospite venturo, cessabit nemo tuorum:
Verre pavimentum, nitidas ostende columnas,
Arida cum tota descendat aranea tela;
Hic leve argentum, vasa aspera tergeat alter:
Vox domini furit instantis virgamque tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore foeda canino
Atria displiceant oculis venientis amici,
Nec perfusa luto sit porticus (et tamen uno
Semodio scobis haec emendat servulus unus:)
Illud non agitas, ut sanctam filius omni
Aspiciat sine labe domum vitioque carentem?.
Gratum est, quod patriae civem populoque dedisti,
Si facis, ut patriae sit idoneus, utilis agris,
Utilis et bellorum et pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus et quibus hunc tu
Moribus instituas 1).

---

1) *Sat.* XIV, 12, 47, 59.

Digitized by Google

Verum a superiorum ordinum civibus progrediamur ad eos, qui civitatibus praesunt. His aetas nostra severior etiam est quam illis sapientiae magistra. Si quis eorum Ludovici XIV instar oculos regiae maiestatis fulgore praestringere vellet, ne ipsi quidem reges negarent, se multos vidisse deliros fratres, sed qui magis, quam ille, deliraret, vidisse neminem. Quis enim paullo quidem cultior Vindobonae gaza imperatoria adeo obstupescit, aut in Tibulli urbe aeterna Basilicarum divitiis sic in admirationem rapitur, ut inutiles illos thesauros non ardenter conferri cupiat ad infelicium populorum calamitates sublevandas? Sed non sufficit civitatum Rectoribus animadvertisse, aulae pompam, magnificos titulos, vestimenta picta tanti a populis fieri, quanti ea sunt. Huc vocat, immo impellit aetas, ut quo loco ipsi sint et quid velle civibus liceat et quomodo civitatis proposito satisfiat, probe cognoscant. Haec qui ignorant, radicibus nituntur non profecto firmissimis. In insigni animorum fervore et agitatione, quae omnes regiones pervadit, in crescente cura eorum, quibus civitatum salus et prosperitas efficiantur, si qui aut torpori indulgent aut spem ponunt in frenis, profecto pessime sibi ipsi consulunt. Requiritur vigilantia et efficacissima illa virium intentio, quae civibus persuadeat, ingenii cultum atque rerum scientiam non minoris ab hac quam ab illa parte haberi. Animus requiritur honestatis appetens et vero illa imbutus pietate, quae saevis tranquillos in undis praestat et formulae *Dei gratia* longe multumque

Digitized by Google

antecellit. His praesidiis roborati, non fragilibus catenis indigent, sed firmissima persuadent intelligentiae et virtutis auctoritate, neque animos a se abalienant, sed sibi devinciunt et dubitare neminem sinunt quin, et Principe et civibus suum quisque strenue agentibus, generosa omnium sit in re publica tuenda aemulatio. Haec autem quanti facienda sunt non modo in regnis infinita adhuc potestate utentibus, verum etiam in civitatibus, quarum cives rei gerundae sunt participes! Hîc multa sunt multorum iura et officia; sed in humanae naturae imbecillitate fieri nonnumquam novimus, ut his paullo diligentius illa mentem advertant, nisi forte quartae, quam dicunt, potestatis socios excipis. Aliis autem prae incredibili patriae amore eo nonnumquam abreptis ut, quorsum haec evasura sint, metuas, num parvi videtur momenti, ipsum Principem, cuius nomen immisceri disceptationibus publicis nefas est, excellentissimis, quae hominem ornent, virtutibus universae acceptum dilectumque esse nationi? Si cui magna postulare videor, non utar trito illo *ardua quae pulchra*, sed hoc respondebo: si Xenophonti licuit Cyrum suum ad effigiem iusti imperii scribere, mihi sane, fictionem respuenti excipientique aetatis vocem, hortari licet, ut ad praeclara quaeque tendatur. Et horum quidem studium, praeter domesticam condicionem, commendant etiam ea, quae foris aguntur. Decem exacti sunt anni ab ultima civitatis Francicae conversione. Qui Napoleonti III imperium semestre praedixerunt, falsi

Digitized by Google

fuerunt vates. Nec mirum. Quis enim continuo necessitudinem perspexit inter unius viri ambitionem atque audaciam et voluntatem contentionesque popularium? Utramque autem quum intelligere coeperimus se invicem fulcire et alteri adhuc maximum esse in altera praesidium, omnium utique quaestionum longe gravissima haec est, quo ducat novus ille, quem vocant, *Bonapartismus.* Quodsi, aut volente aut non nolente Imperatore, necessario abripere videtur ad pestiferam istam bonorum externorum cupidinem, cui praeter divitias et auctoritatem nihil est in votis, operae profecto pretium est omnia experiri, ut adversus clandestina consilia et vesaniam illam, quae civitates serius ocius pessumdat, plura comparentur quam bellica subsidia. Est sane quod recti cultus hodie pluris fiat quam antea umquam fieri consuevit; hic vero ubi vim suam et amabilitatem splendidiore loco contemplandam praebebit, quam in civitatis Rectore artibus suis infecto et tamquam colorato?

Spero fore ut aetatem nostram iure illustrissimis viris sapientiae magistram appellasse videar. Dicendi autem finem non ante facere licet, quam disertius significaverim, cur *hos* potissimum dociles velim ad optimae magistrae disciplinam. Causa duplex est. Altera ipsos spectat, ad civitatem refertur altera.

Ordiar illinc, professus tamen, me ab argumentis abstinere ex recentissima Italiae historia a nonnemine

Digitized by Google

petitis. Horum momentum perspicacioribus diiudicandum relinquens, ad illud potius mentem intendo, quam molesta esse videatur clarissima vitae statio, si collocatus in ea sexcenties maximam animadvertit suae et civium voluntatis dissensionem! Vetus illud *oderint dum metuant* parum solatii affert. Nam metus in temporum commutatione identidem minuitur. Audivi quidem, varias esse delicias, quibus molestiae sensus pellatur, eas etiam, quarum nulla umquam ad ceteros mortales pervenerit notitia; sed redit ille sensus, redeunt curae; tempora, quae vivimus, postulare et flagitare non desinunt, pedem referre cogunt et in eas compellunt angustias, in quibus mens nunc huc nunc flectitur illuc. Interea spes, cuius inops vita haud vitalis est, ne levissima quidem fore melius. Ea enim unde affulgeret? A Russia? Scilicet post mortem Nicolai, cuius successor veterum institutorum stabilitati non omnino confidit 1)? Profecto haec aegri capitis somnia non expediunt ex angore, sed illa expedit, cuius mentio facta est, docilitas. Haec quantum conducat Principibus ad vitae felicitatem, quam ardenter sit expetenda ipsorum successoribus aetate florentibus, moriar, A. A., si satis digne pleneque indicare possum. Verumtamen gaudeo, infantiae meae subvenire illustrissimi exempli auctoritatem. Quem enim

1) De Molinari, *Lettres sur la Russie*, 1861. *La Russie sous l'empereur Alexandre II*, in *Revue des deux mondes*, 15 Janv. 1862, p. 257.

Digitized by Google

fugit Albertus Princeps, cuius desiderio Anglia tenetur? Movet nos diserta Anglorum oratio, vitam illam adumbrantium inde a commorationis Bonnensis tempore rerum honestissimarum indagationi dicatam, et ita conspicuam studio atque commendatione eorum, in quibus aetatis nostrae salus verti videtur, ut ea iam defunctus bonorum omnium gratia floreret et fuisse praedicetur *melior* Traiano 1). In hoc exemplum intueantur etiam superiorum Ordinum cives, quibus vitae felicitas cordi est. Si verum est, quod nuper Clar. Molinarius de Nobilibus Belgis, ipse Belgii civis, affirmavit, plurimos eorum esse homines nihili, habitantes in conventiculis et in stabulis suis 2), vereor ne magnam voluptatis partem iis adimat spectaculum popularium, labori suo indefesso tum equos acceptos referentium et villas et exquisitam praetiosae supellectilis varietatem tum ornatissimum illum, quem in civitate consecuti sunt, auctoritatis atque existimationis locum, nec dubito quin illi Russiae Nobiles, qui in Bastiato et Stuarto Millio operam posuerint, ipsorum ignorent pueriles et prorsus inutiles animi cruciatus.

Sed horum docilitas praeterea exoptanda est propter

---

1) *Life of the Prince Consort*, by Edward Walford. *Westm Review*, Jan. 1862, p. 225.

2) l. l., p. 41. — „Nous qui sommes accoutumés à la complète nullité et à la morgue impertinente de notre noblesse de club et d'écurie, — nous ne nous figurons guère un prince, homme d'esprit, qui a lu Bastiat et John Stuart Mill," etc.

Digitized by Google

civitatem. Hoc ut appareat, memoro vim exempli, quae quidem eo in utramque partem efficacior est, quo ab illustriore loco id ipsum editur. Sunt, quibus hac de re haud persuasum esse videatur ideoque commodis publicis satisfieri placeat inferiorum Ordinum civibus sublevandis et excolendis. Ego prudentem horum curam tantopere probo, quantopere nego, optimatium eorumque, qui civitatibus praesunt, vitam parum movere ceteros cives. In mentem venit non veteris poetae versiculus, sed sententia Ciceronis, cuius ut alia multa, sic hoc in primis praeclarum est: „Non tantum mali est peccare principes (quamquam est magnum hoc per se ipsum malum) quantum illud, quod permulti imitatores principum existunt. — Quo perniciosius de re publica merentur vitiosi principes, quod non solum vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in civitatem: neque solum obsunt, quod ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpunt, plusque exemplo quam peccato nocent." Itaque interest civitatis horum vitam dissimilem esse pecorum vitae, quae natura prona atque ventri obedientia finxit. Verum hanc in deteriorem partem vim urguere etsi facillimum, nunc quidem non praecipuum videtur. Et aequum est meminisse extremam disputationis Ciceronianae partem: „pauci vel corrumpere mores civitatis vel corrigere possunt 1)." Hanc corrigendi potestatem plurimi facio arctissimeque copulo cum docilitatis,

1) *De Legg.* III, 14.

Digitized by Google

quam significavi, voto. Quod ne cui mirum videatur, meae me aetatis praeconem fortasse appellanti, diserte tandem declarare iuvat, quod tamen non divinandum reliqui, in magna bonorum, quae haec aetas continet, varietate et praestantia eam, me iudice, a perfectione nonnihil abesse. Quid requiri putem, dicam paucis iisque ex sermone communi petitis. Animus nondum tanti fit quanti ingenium. Hinc vitiorum cohors, quae ingenio adeo non sanantur, ut contra augeantur persaepe et ingravescant. Cuius enim in animo igniculi virtutum sic restincti sunt ut naturae lumen vix appareat, quam facile se cogitat unum suusque sibi Deus fit, atque ad se quidem eo magis omnia refert, quo in ingenii excellentia paratiora sunt cupiditatibus obsequendi praesidia! Haec quum haud paucos transversos agant et civitatis vigori admodum noceant, luculenter appareat necesse est, non per avia et devia ullam comparari sive privatam sive publicam felicitatem, sed unam illuc ducere viam, arduam quidem illam, sed unam tantum eandemqne laude dignissimam, quippe quae omnium postulet virium nostrarum conspirationem. Hac via si, qui in fastigio potestatis, divitiarum et honorum collocati sunt, ceteris praeibunt, praeclaro munere fungentur. Suo ipsi exemplo ostendentes, ingenii cultu, honestate et pietate in unum coalescentibus vitam demum efflorescere naturae humanae dignitati congruam, erunt *lux civitatis undique conspicua*, in quam plures deinceps intuentes recreari se et erigi sentient. Sic civitas corrigetur

Digitized by Google

ab illustrissimis optimae magistrae discipulis, cuius severam illam vocem exceperunt et probarunt, hominem diiudicari ex iis oportere, quae sua ipsius sunt.

Hanc tamen normam si qui eorum verentur propter modestiam, excellentissimarum laudum comitem, haec ipsa verecundia proderit ad civium in ipsos observantiam augendam. Et quemadmodum iis, „quae non fecerunt ipsi", virtute sua ornamento et decori esse cupiunt, ita summa animadvertent cum voluptate, se non tantum ferri sed etiam laudari honestissimum suum genus et proavos eo, quo decet, pietatis sensu prosequentes.

Utinam permultis ex hoc genere hominibus aetas nostra fiat sapientiae magistra! Cur enim culpa ipsi sua in peius ruerent, quum salvi esse, quin revera primas agere, possint? Aureum seculum iis quoque non tum fuit, quum reges Dei in his terris vicarii nominabantur, sed tum illucescet, quum hi, omisso nomine, vicarii erunt. Utinam haec praeter eos, qui Optimates audiunt, omnes intelligant summi Imperantes, intellecta autem liberis suis persuadeant omniumque maxime iis, quos Augusti aequales vocarunt *principes iuventutis!*

Oratione pronunciata, accedo ad muneris mei partem lege praescriptam, quae rerum Academicarum enarratione constat.

Digitized by Google

Studiorum praesidia non tantum integra servantur, verum etiam prudenter augentur et amplificantur. Illud *integra servari* nonnulli barbare explicant *servari in statu quo*. Nihil impedio, dummodo mihi liceat illustri exemplo ostendere, huius vocis quantum differre possit significatio. In Laboratorio Chemico ea significat: cuncta optime se habent, illudque locum suum in praestantissimis Chemicorum officinis digne tueri pergit; in Nosocomio Academico sensus hic est: inde a viginti quinque annis nihil usquam exstat deterius. — Quamquam specula nos oblectat novi aedificii, quae Medicinae Professoribus eo sane gratior est, quo maiori aegrotantium numero ipsi coram discipulis opitulari cupiunt, quoque laetiora afferunt de polyclinici et tococomii incrementis et utilitate. Verum studiorum praesidia etiam augentur. Nam instrumentorum physicorum apparatui nonnihil accessionis obtigit. Idem praedicatur de Laboratorio Physiologico. Museum Zoologicum, divendito Eyndhovenii Museo, locupletatum est animalium exemplis praecipue ex genere insectorum. Observatorium Astronomicum, quod suos edere coepit Annales, ad angulos metiendos instrumentum accepit perpulchrum, quo quum peragi multa possint, quae adhuc instrumentorum varietatem postulabant, iure illud appellatur *universale*. Hortus Botanicus in altera sui parte rerum humanarum fragilitatem, in altera progressus disciplinarum testatur. Illic enim pristina Anatomiae et templi Salomonei sedes, in qua per hos quadraginta annos asservatae sunt plantae habi-

Digitized by Google

taeque in primis veterum Literarum, Historiae et Philosophiae scholae, lugentibus paucis, solo propemodum aequata est; hîc caldarium exstructum est elegantissimum, cuius curam ut Horti Praefectus diutissime gerat, omnes optare scio, qui Academiae Rheno-Traiectinae favent 1). Bibliotheca Academica ornata est donis tum ordinariis, quae a Rege eiusque Administris et a patriis exterisque doctrinarum societatibus quotannis mitti solent, tum extraordinariis, quae nonnullis accepta referuntur Professoribus. Praeterea, ut ex locupletissima Holtii nostri Bibliotheca optimi nonnulli de Iure Romano et mercatorio libri compararentur, Ordini Iurisconsultorum venia data est a Curatoribus. Sed Amplissimi viri quo sint in Bibliothecam animo, probarunt festi, quod mense Iunio celebravimus, opportunitate; cuius in memoriam quot quamque gravia in vario doctrinae genere opera huc, ipsis auctoribus, collata sint, posteros non latebit. Verum haec grato animo praedicantem metus invadit, ne cives nostri, quorum singularis unicuique nota est munificentia, Bibliothecae satis laute consuli existiment. In hunc errorem optimos viros ab Academiae Rectore induci minime opor-

1) Hoc dixi propter rumores de Miquellii nostri in Leidensem Botanices cathedram invitandi consilio. Hos rumores haud vanos fuisse, paucis diebus post accepimus, sed accepimus etiam, virum Clar. sententiam rogatum intercessisse, quominus ipsi Regi commendaretur. Quod quanto gaudio nos perfuderit, vix opus est ut dicam.

Digitized by Google

tet. Sciant velim, voluntati multum cedere facultatem. Cogitent stupendos omnium disciplinarum progressus, quos accurate novisse et diiudicare in subsidiorum publicorum tenuitate arduum est. Cogitent etiam, Bibliothecam non tantum Academiae Doctoribus et Alumnis, sed nullis non viris cultis, sibi etiam suisque amicis, cognatis, filiis inservire; vel potius ipsi explorent thesauros illos nostros attente, sedulo, sine partium studio; dicent, certo scio, non somniavimus quidem divitias Croesi, sed hanc paupertatem in Almae Matris, quae civitatem Traiectinam ornat, supellectili literaria vix ferendam esse censemus.

Haec de Academicis studiorum adminiculis. Quibus quum addam Nosocomium Ophthalmologicum et Institutum Meteorologicum, non obiicitis, haec neque titulo neque subsidiis Academiae iuncta esse. Nam huic iuncta sunt Praefectis suis et fructibus, quos per hos, instituto quemque suo in gravissimarum rerum indagatione adiutos, capiunt Academiae cives. Quamobrem, misso titulo, utrumque ut et institutioni atque doctrinae et miseris atque prostratis terra marique mortalibus plurimum prodesse pergat, omnes optamus.

Sed redeo ad festi, quod modo attigi, mentionem. Est hoc in Academiarum nostrarum historia prorsus singulare. Maiores enim, quamquam in rebus domesticis haud alieni a sollenni quinque lustrorum memoria, in publicis tamen, certe in Academicis, festa tantum celebrarunt tum secularia tum seculi dimidiati spatio

Digitized by Google

definita. Nos autem, morae impatientes, laeti celebravimus annum Academiae Rheno–Traiectinae natalem ducentesimum vicesimum quintum. A seriis in hoc ipso Auditorio exorsi, dedimus nos hilaritati, quam fruendam praebuerunt Magistratus urbanus et Academiae alumni. Venerant in laetitiae communionem cives et exteri. Suavissima coeli temperie favente, non importune compellebamur in aedes nostras, sed die noctuque cum matronarum et puellarum flore foras prodeuntes, pulcherrimo oblectabamur spectaculo urbis eleganter ornatae sertisque redimitae et innumeris collustratae lychnis; tum vero exquisita illa oblectabamur studiosorum pompa, festis etiam pyrotechnicis et musicis adeo concinnis, ut in iis parandis Musae et Gratiae conspirasse viderentur. Quid dicam de civium Academicorum erga omnes humanitate? Minervae se praestiterunt et Musarum cultores. Sic sex exacti sunt dies pleni iucunditatis, quam veterum commilitonum salutatio, omne quod pulchrum est et elegans et decorum, lepores etiam atque facetiae, humanitate conditae, afferre solent. Interea non defuit ad seriora redeundi opportunitas. Nummus enim, quem Magistratus urbanus in festi memoriam cudi iusserat, ipsis illis diebus Academiae Curatoribus, Professoribus, Lectoribus et Alumnis eiusmodi oblatus est Literis, quibus ad Academiae amorem probandum nihil scribi dignius potuit, sed nihil etiam gravius ad persuadendum, Academiae salutem pendere ex diligen-

Digitized by Google

tissima uniuscuiusque officio suo fungendi cura. His Literis per matutini temporis tranquillitatem lectis nostrumne neminem suimetipsius puduit? Vel si strepitum vix intra aedes suas effugere paucis licuit, nihil postea nos movit Literarum illarum severitas? Utinam Academiae bono cedant, quaecumque Curatoribus, Doctoribus et Alumnis tum cum pudore suo in mentem venerint generosa consilia! Erit hic lustri Academiae Rheno-Traiectinae quadragesimi quinti fructus longe uberrimus.

In rerum secundarum commemoratione et vos animo mihi obversamini, Collegae coniunctissimi, quibus inexspectata obtigit de liberis vestris laetandi causa, nec tui non recordor Clar. Vinke, quem munere professorio per viginti quinque annos functum ante hos tres menses ego et Graphiarius Senatus nomine salutavimus. Quam iucundus tibi ille dies fuit, quo discipuli tam exteri quam patrii de tuis tibi gratulati sunt laboribus Academicis, quo etiam veteres Commilitones, praeeunte Oosterzeeo tuo, cuius *ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή*, disciplinae tuae rationem et propositum grati exposuerunt! Sint tibi eae corporis vires, quibus Academiae et Ecclesiae ad metam usque prodesse pergas, tandemque, Boumanni nostri instar, numquam minus otiosus sis futurus quam quum otiosus eris! Vivit, A. A., qui in gravissimum vitae discrimen inciderat, Clar. Schroeder van der Kolk; ante paucos dies optimum virum adii eique, reditum ad studia paranti, affirmare non

Digitized by Google

dubitavi, hanc rem vobis omnibus longe gratissimam esse futuram 1).

Utinam in secundis hisce subsistere liceret! Sed annus nec sine nostro luctu exactus est nec sine clade nostra. In Curatorum Collegio inque nostro et in Civium Ordine esse meministis, gravissimis eheu! percussos vulneribus. Nos, quibus plurima ex voto fluxerunt, non adeo duri et ferrei sumus, ut suum cuique dolorem relinquamus. Quodsi nostra misericordiae significatio ipsis moerentibus parum satisfacit, constat profecto, efficacius esse malorum levamen; quin redeundi ad molestissima vitae negotia facilitatem et mentem aequam tum maxime obtingere, quum hoc maxime placet: *fiat voluntas tua!* Quod autem cladem nostram dixi, ipsi iam pronunciastis nomina Professorum rude donatorum Holtii, Ackersdyckii et Suermanni.

De his viris silere praestat quam pauca dicere. Sed illud vetat regium de Institutione superiore decretum, hoc iubet mea disciplinarum, in quibus illi regnarunt, imperitia. Accedit, quod Holtii et Ackersdyckii merita ex scriptionibus cognovistis discipulorum eorum-

1) Fallacem spem! Brevi post apparuit, virum praestantissimum omnibusque dilectum morbo levatum, non liberatum esse, contra gravissimam huic Academiae cladem imminere. Haec nobis illata est d. 1 m. Maii. „Quidquid ex optimo viro amavimus, quidquid mirati sumus, manet mansurumque est in animis nostris."

Digitized by Google

demque in Cathedra Academica successorum 1). Quamobrem ita pius erga hos vita defunctos Collegas esse cupio, ut meae in vos observantiae ne desim.

Et ambo quidem desideratissimi viri honesto genere orti, aetate suppares 2), in magna ingenii morumque dissimilitudine per quinquaginta amplius annos ea iuncti sunt familiaritate, quam mors dissolvit. Utrique ad senectutem singularis fuit discendi sitis, quae quum domesticis studiis expleri non posset, frequentes ab iis susceptae sunt in remotissimas Europae terras peregrinationes. Quarum quidem opportunitate etsi uterque mores hominum multorum vidit et urbes, disciplinis tamen, quas Ackersdyckius coluit, factum esse videtur, ut Holtio, populorum praecipue linguas et literas et iurisprudentiam in itineribus exploranti, ipse rerum eadem opportunitate indagatarum numero et varietate haud cederet. Ackersdyckium enim, ab erudito patre Iurisprudentiae destinatum, mature allexerunt Literae et res gestae populorum recentiorum eaedemque sponte duxerunt ad disciplinarum politicarum in primisque

---

1) B. J. L. de Geer, Mr. A. C. Holtius. — O. van Rees, *De wetenschappelijke werkzaamheid van* Mr. J. Ackersdyck.

2) Adrianus Catharinus Holtius, Koudekerka-Hollandus, natus est d. XIII Oct. MDCCLXXXVI. Ianus Ackersdyck, Sylvaducensis, natus est d. XXII Oct. MDCCXC. Obiit ille d. XXIX Martii MDCCCLXI, hic d. XIII Iulii MDCCCLXI.

Digitized by Google

oeconomiae politicae studium, in quo si quis tota mente omnique cogitatione est defixus, nihil foris a se alienum censet, quod vitam exterorum spectat, ut ex increscentibus comparandi subsidiis sua harum rerum scientiae firmitas paretur. Holtium vero, mentis impetu potius quam ex parentum consilio a vitae practicae praeparatione ad studia Academica traductum, incredibilis cepit veterum Literarum et Iurisprudentiae Romanae amor, qui licet altissimas in ipso egerit radices, numquam tamen impedivit, quominus hic in recentiora tempora interius se insinuaret excurreretque frequentius quam illum ad Antiquitatem rediisse novimus. Uterque miro ingenii acumine et exquisita sollertia praeditus verique disciplinis suis tuendi studiosissimus sibi quidem, omnium egregiorum virorum instar, suam debuit excellentiam, neque tamen nihil aetati suae acceptum retulit. Alter enim, perspecta in Heusdii et Rhoerii scholis Historiae et Iurisprudentiae necessitudine, non tantum se convertit ad historicum illud Iuris Romani studium, quod tum in Germania exortum erat, sed etiam Gustavo Hugoni, auctori illius praecipuo, ipse iam Iuris Professor, se in disciplinam tradidit; unde et alios percepit egregios fructus et constantiam duxit disquisitionis historicae cum omnibus, in quas deinde incubuit, doctrinae partibus coniungendae; cuius rei illustri documento et scholae fuerunt et sunt etiamnunc scripta de iure mercatorio. Alter autem, cognita aetatis suae ad maiorem libertatem aequalitatemque inclinatione, eo

Digitized by Google

pluris delicias suas fecit, quo certius ipsi constabat, harum voce tandem repressum iri superbiam imperitorum, quos quid mutata rerum condicio poscat, latere solet. Hinc illi anno huius seculi tricesimo primo ex Belgio huc translati per viginti quinque annos eximii fuerunt optimis huius Academiae civibus praeceptores, suo quidem quisque modo, ille adstricte et sententiose, hic aliquanto concinnius et disertius, ambo autem perspicue, acute eaque verborum simplicitate, quae est persuasionis effectrix, plurima tradentes, quibus ipsorum maxime opera Belgii auditoria dudum personuerant, neque tamen docendo id agentes, ut scholam conderent, sed ut ad virium intentionem inquirendique libertatem et vero ad *αὐτουργίαν* unumquemque exemplo monitisque incitarent. Quod iis optime cessisse, testes sunt nostratium tum in historico iuris studio tum in prosperitatis publicae doctrina progressus. Hos viros praestantissimis placuisse, quibus exteri gloriantur, civibus minime miramur, memores et ceterarum utriusque virtutum et limatissimi iudicii et vero facilitatis illius, qua cum ipsis sua cuiusque lingua disserere solebant. Nam Anglice, Germanice, Francice et Italice loquebantur, ut nostratium perpauci, Holtius etiam Danice, Latine autem sic, ut ipsum Gaium sibi audire viderentur discipuli. Quamquam in Ackersdyckio fuit, quod *plurium* exterorum ipsi quam Holtio notitiam et familiaritatem pararet. Statuebat enim ille, nostra aetate viros doctos ab iis, qui in rebus agendis versantur, minore quam antea intervallo separari, et id-

Digitized by Google

circo lubentissime saepissimeque patrios et exteros adibat cultissimorum utriusque generis hominum conventus. Sed fuerunt qui mirarentur, utrumque, celeberrimorum apud exteros virorum gratia florentem, consecutum quidem ab his esse eruditionis et sollertiae laudes honorificis verbis perscriptas, nulla vero accepisse honoris insignia. His alios respondere memini, neutrius mores tulisse ut, a qua re domi alienissimi essent, in itinere candidatos agerent. Quod autem gravius, ex his discendi opportunitatibus ab Ackersdyckio avide anquisitis, pariter atque ex omni eius studiorum ratione et proposito, hic vindex prodiit placiti de necessitudine inter iurisprudentiae et oeconomiae politicae disciplinam; quod placitum si eo pertinet, ut in diiudicando iure minoris fiat natura rerum ipso iure constitutarum quam praeceptorum oeconomicorum auctoritas, haud scio an Holtius, nostras ille Papinianus, qui in egregiis iuvenibus laudandis semper ipsorum modestiae pepercit, iuvenili disciplinae hunc principatum dubitanter admodum tributurus fuisset. Quidquid est, quantumcumque alterum Collegam ab altero distulisse novimus, ambo in sua quisque disciplina principes huic Academiae eximio decori et ornamento fuerunt, quibus igitur parentare ut mihi honorificum duxi, ita silentio haud premam, amicitiae, qua Holtius me, Heusdii sui affinem, prosecutus est, nullum diem deleturum esse memoriam.

Quum aliquot mensibus abhinc ex hoc ipso loco Suermanni filii adolescentiam Academiae nostrae alumnis

Digitized by Google

in exemplum proposui 1), nequaquam metus fuit, ne hodie patri parentarem 2). Alacer enim optimus senex erat et ita ex gravissimo morbo convaluerat, ut, nisi Medici dissuaserat prudentia, sollennibus nostris interfuturus fuisset. Et hac quidem valetudine satis commoda usus est per omne fere aestatis et auctumni tempus, semper in legendo aut scribendo occupatus et numquam minus solus quam quum solus erat. In sermonum autem dulcedine et varietate amici nihil fere requirebant eorum, quibus ille per totam vitam multorum ora in se convertit. Haec quaenam fuerint, ecquis civium Traiectinorum ignorat? Sed quo pluris ea fiant, meminisse nos oportet illius, quem ornarunt, initia. Quod Nieuwlando et Borgero cessit, ut se ad maiora natos ostenderent quam rei familiaris angustiae ferebant, haud dissimilia Suermanni initia fuerunt. Parentibus bonis et piis mature orbatus, invitis paene cognatis, impetravit ut in disciplinam traderetur Chirurgo, cuius tonstrina et modica artis factitandae supellex alumno, si rem strenue ageret, futuram vitae condicionem praesagire videbantur. Officio suo adolescens, qui puer praeter linguae Francicae elementa vix quidquam perceperat, minime defuit, tantumque didicit, ut aetatis anno sexto decimo in nosocomiis

---

1) *Dicta in Auditorio maiore d.* XVII *Iunii* MDCCCLXI, p. 24.

2) Bernardus Franciscus Suerman, Harlemensis, natus est d. IV Oct. MDCCLXXXIII, obiit d. XI Febr. MDCCCLXII.

Digitized by Google

Harlemensibus militaribus multam et utilem operam praeberet vulneratis Anglici et Russici exercitus militibus. Ex hac palaestra exercitatior decedens et interea oblata veteres linguas addiscendi opportunitate strenue usus, paullatim maiora animo volvere coepit omninoque optare, ut summos aliquando in Medicina honores consequeretur. Huius rei causa anno MDCCCVII, initis iam nuptiis cum Euangelii in coetu Wallonico Harlemensi Interpretis *emeriti* filia, Academiae Traiectinae civibus adscriptus est ***Medicinae Studiosus***. Tum non diu latuit Matthiam Geunsium, Ordinis Medici decus insigne et vero acrem ingeniorum iudicem. Cui studiorum duci praecipuo ita progressus suos probavit, ut ille anno huius seculi nono acutissimo disputationis Medico-Chirurgicae scriptori 1), nihil huiusmodi exspectanti, Medicinae Cathedram in Academia Harderovicena, sexennio post multum laudato Professori eandem in Traiectina nostra offerendam curaret. In utraque statione Suermanni vita fuit occupatissima, iunctis quippe muneri professorio omnibus praxeos medicae curis et laboribus. Documento est non tantum maxima aegrotantium, ad quorum lectulos adsedit, multitudo, sed etiam ingens hominum numerus, qui ex nullo non patriae angulo huc venerunt consilii ab ipso

---

1) Diss. *de Arsenici in corpus humanum effectibus eiusque usu, hodie celebrato, medico, praesertim ad Carcinomatis curationem.* Trai. ad Rh. 1809.

expetendi causa. Et horum quidem plurimis is visus est Suermannus, qui sua ope ex incertis certos consiliique compotes dimitteret. Si quis dicit, hanc famam fuisse praemium doctrinae atque peritiae, dubito num plenissime dicat. Quantum enim abest, ut doctissimus quisque et peritissimus medicus opem flagitantium et penitus ipsi confidentium multitudine tamquam obruatur! Suermanni certe laudibus illis accesserunt alia, partim etiam iuvenili disciplina haud percepta. Quorum hoc potissimum admirationi fuit, quod nulla umquam prodebat *vestigia ruris.* Cum quibuscumque hominibus una erat, mira eum commendabant consuetudinis facilitas, urbanitas et prudentia. In sermonibus multus decor, lepore, si res ferebat, exhilaratus modestiaeque comes, quae aliis non temere adversando neque iis se praeponendo sponte multorum sibi parat amicitias. De Terentiano illo *obsequium amicos, veritas odium parit* quo certius Suermanno ex multiplici hominum usu persuasum fuit, eo prudentius in altera parte fecit, quantum licere videbatur, eoque minus in altera suavitatem a fortitudine seiunxit. His laudibus conspicuus, vir peritissimus tam placide adsidebat aegrotantibus, ut, licet prae negotiorum frequentia nesciret saepius quo se verteret, unicuique tamen eorum vacare soli videretur. Tum eius sollertiam nihil facile fugiebat, quod vel aegrotanti vel huius familiae curae esset. Unde factum, ut, animo etiam excellens in utramque partem benevolo, revera tam

Digitized by Google

gaudere cum gaudentibus quam cum lugentibus lugere atque consilii inopibus adhortando, monendo, adiuvando etiam prodesse soleret. Hinc verba eius, afflictos consolantis, leniter in animos tamquam influxisse dicuntur; quamquam si de postremis viginti annis sermo est, verborum facundiam superavit vultus viri in carissimorum capitum, in filii collegae desiderio tranquilli, compositi, sereni, haec tenentis et opportune praedicantis Lutheri verba: *firma arx est Deus noster.* Profecto non minus ille dignus fuit, quem lugentem Clarissius erigeret quam hunc afflictum ab ipso confirmari decuit. Sed qui alios probe norat, sui fortasse ignarus fuit? Nihil minus. Feruntur nonnumquam homines, praeter opinionem in loco edito collocati, alto supercilio studia despicere sibi, tantis viris, inutilia. Sunt haec vestigia ruris. Suermannus autem, penitus intelligens, quantum boni ex *iusta* institutione puerili capere potuisset, numquam desiit ingenii excolendi opportunitates anquirere, et vero lacunam, quam in semetipso explere studuit, sic a liberis suis avertit, ut ad se ipsum superandum illis viam sterneret. Ex qua paterna cura prodiit filius ille natu minor, qui plures una cathedras egregie ornare potuerat. Et hunc ut alia docuit gravissima, ita hoc supra quam dici potest perspicue: viro negotioso haud licere umquam esse otioso. Meministis, Collegae, et vos, Academiae Curatores, vesperae illius, qua nos biennio abhinc in memoriam muneris professorii, ante decem lustra initi, non tantum con-

Digitized by Google

vivio excepit, sed etiam pavit vitae ante actae narratione illa simplici, modesta, attico sale adspersa in primisque gravi et diserta. Tum nobis contigit in senis mentem introspicere accepimusque mirificam eius plurimis negotiis vacandi facultatem. Nam se numquam novisse aiebat *dulce illud nihil agere.* In hoc exemplum intuiti sunt Medicinae studiosi. Audientes eum Chirurgiam aliasque Medicinae partes explicantem, non didicerunt, in doctrinae copia Medicis posita esse omnia. Verum, quod rude donatus magister aliquoties in *Serie Lectionum* scripsit, „se summam eorum, quae rite perfungendo Medici officio ipse longo artis exercitio didicisset, commilitonibus traditurum esse", cum hoc ipso accepi semper arctissime iunctam fuisse Suermannianae disciplinae praestantiam. Hinc quamdiu doctrinae, multiplici rerum hominumque cognitioni, humanitati et vero fortitudini illi, „quae coram aegrotis, quum agnoscitur imo sentitur mortiferum virus, suum novit officium", quamdiu igitur sua his virtutibus apud nostrates constabit laus, tamdiu Suermanni in Academiam Rheno-Traiectinam inque patriam merita grato animo praedicabuntur.

Luget Academiae Bibliotheca Custodem suum diligentissimum, inexspectato nobis ereptum 1). Per quadraginta amplius annos Aderius vario titulo operam suam Bibliothecae dicavit. Qui eum norant, in quibus me

1) d. VIII Sept. MDCCCLXI.

a iuventute fuisse profiteor, eius diligentiam, variarum in primis veterum literarum peritiam, exquisitas omnino ingenii animique laudes magni fecerunt. Primus vita decessit ex eorum commilitonum numero, qui anno MDCCCXV tecum, Vir Ampl. van Rappard, quem Deus diu incolumem nobis servet, ex Hieronymiano ad Academiam sunt dimissi. Equidem impense gaudeo, Bibliothecae Praefectum me eo vocasse, quo ipse animus impulisset, ut optimi viri memoriam his sollennibus commendarem.

'Επάμεροι· τί δέ τις; τί δ' οὔ τις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος.

In haec Pindari verba 1) sponte incidimus, allato iuvenum obitu. Ornatissimi Swellengrebel et Vonk, spatia Academica vix ingressi, eodem morbo absumti eodem die sunt 2). Et vix decursis illis spatiis diem obiit Consultissimus Crommelin 3), fructus sperans diligentiae operaeque in Iurisprudentia laudabiliter positae. Fuerunt haec funera acerba, quorum memor, parentibus atque cognatis in carissimorum capitum desiderio efficax doloris levamen ex animo opto. Vos autem adspiciens, optimi Iuvenes, absit mors atra, precor!

Intra octo annorum spatium bis magistratu Acade-

1) Pyth. VIII, 95.

2) d. XI Iunii MDCCCLXI.

3) d. VII Nov. MDCCCLXI.

Digitized by Google

micc fungi haud scio an nemini videatur finis bonorum. Hoc tamen si cui paratur, obtingat ipsi, quod mihi et Groningae contigit et Traiecti, ut magistratum eo gerat anno, quo victores in certamine literario sollennibus nostris interfuturi sunt. Nam praemia Regis munificentia constituta, stimulos illos doctrinae honestissimos, quis non lubentissime tradit? Itaque vos, A. A., favete linguis, testes honorum, qui quatuor egregiis iuvenibus impertientur. Ante tamen te, Clar. Fruin, qui Senatus Acta curas mihique omni muneris nostri tempore fidus Achates fuisti, rogatum velim, ut Ordinum de commentationibus ad nos allatis iudicia recites.

Tu primus accedas, praestantissime Cornelissen 1). De te eà olim ab adolescentiae tuae praeceptoribus accepimus, ut lubenter te in discipulorum nostrorum numerum retulissemus. Commentationem nobis obtulisti tantae industriae eorumque progressuum in philologia et in historia Graeca testem, ut de communi omnium sententia laudibus, quae primis proximae sunt, ornanda videretur. Has rogantibus nobis annuit Rex Augustissimus. Accipe igitur hunc nummum argenteum, et vero perge quo coepisti modo. Aut falsus sum vates, aut Academiae Leidensis decus eris et ornamentum.

1) Quaestio Ordinis Phil. Theor. et Lit. Hum. prima: Amphictyonum consilii ratio et historia, exploratis scriptorum testimoniis et monumentorum indiciis, exponantur.

Digitized by Google

Te quoque, quem ornare gestio, Leida fovet, praestantissime Schuit 1). Honorifica Medicorum est de tua Disputatione sententia. Nam licet sint, quae requirat Ordo, quis non plurimi faciat, quas ille praedicavit laudes, singularem tuam doctrinae praestantiam atque iudicandi sollertiam eximiamque indagandi peritiam? Macte virtute esto, cui hunc acceptum refers nummum aureum, et sic porro in disciplinam tuam incumbe omnesque mentis vires excole, ut, relictis Academiae spatiis, de te Medico civitati optime sperare quin confidere liceat.

Praestantissimi Mouton et Dibbits 2), eae sunt Commentationum vestrarum virtutes, ut, nisi Ordinum vices sic tulissent, vos certe non ultimo loco huc vocassem. Sed vos adspiciens, egregios de duobus aemulis in difficili certamine victores, doleo, unum tantum mihi suppetere nummum aureum. Hunc tu, praestantissime Mouton, sorti debes. Tibi autem, optime Dibbits, hanc chartam tradens, earumdem laudum pignus, recordor patris tui, ante hos quadraginta quatuor annos ab avunculo meo primis honoribus ornati, Theologi

1) Quaestio Ordinis Medicorum: Quaeritur descriptio glandulae prostatae, in primis humanae, iconibus illustratae, penitiori etiam structura microscopio indagata, additis, quae defendi possint, consectariis physiologicis.

2) Quaestio Ordinis Discipl. Mathem. et Physic. prima: Critice exponatur, quid innotuerit de elementorum allotropia.

Digitized by Google

docti, acuti, earumdemque disciplinarum, in quibus tu habitas, amantissimi; cogito matrem tuam gaudio a te cumulatam; laetus video fratres, laudatissimos huius Academiae alumnos, in domesticae laetitiae communionem venientes. Hunc aemulum, Praeceptoribus etiam aliisque multis carissimum, tu, optime Mouton, vincere non potuisti, quaemadmodum neque ille tibi palmam praeripere potuit. Accipio omen. Vos, Iuvenes egregii, cognita in hac arena dexteritate vestra, quidquid virium atque nervorum est, hoc omne eo conferetis, ut alter alteri in disciplinarum physicarum studio nihil quidquam cedat. Generosam hanc contentionem sibi honorificam censebit vestra Alma Mater, Academia Leidensis et Traiectina.

Praemiis distributis, a nobis quidem, Iuvenes optimi, novorum reportandorum opportunitas non offertur, sed haec mense Aprili offeretur vobis a Senatu Groningano. Utinam, cognitis illius Academiae quaestionibus, multis vestrum placeat in arenam descendere! Sunt in Ordine vestro, variarum disciplinarum studiosi, iis et ingenii laudibus et progressibus conspicui, ut horum quemque Homericum illud memori pectore condere oporteat: *αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.*

Sollennibus peractis, superest, ut Academiae magistratum in successorem conferam, Gozewinum Ianum

Digitized by Google

Loncq, Corn. Iani filium. Hunc virum Clar. e regia auctoritate in annum proximum Academiae Rheno-Traiectinae Rectorem Magnificum dico, renuncio, proclamo.

Salve, Vir Magnifice, occupa hunc tibi destinatum locum et fac, quod facies, ut quo nomine te Medicum colunt, eodem nos Rectorem nostrum salutemus, *πολλῶν ἀντάξιον ἄλλων*. Ex tua auctoritate, tamquam ex limpido fonte, ut bona quaeque in Academiam Traiectinam manent, vehementer opto.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google